

Filozofski fakultet u Rijeci

Odsjek za filozofiju

**Osjećaj pripadnosti državnom uređenju kao odgovor na dijeljeni
nacionalni identitet**

Kolegij: Filozofija politike

Studentice: Antonija Bratić, Dora Kunović

Rijeka, srpanj 2019.

Sadržaj

Uvod	1
Liberalni nacionalisti i dijeljeni nacionalni identitet	2
Asimilacija	3
Osjećaj pripadnosti državnom uređenju	8
Zaključak	11
Literatura	14

Uvod

Krenemo li uspoređivati različite države, jedna od stvari koju ćemo svakako primijetiti jest kulturna različitost. Svaka država ima karakteristične običaje i navike koje njeguju njezini građani. Ti građani dijele zajednički nacionalni identitet. Liberalni nacionalisti smatraju da je od značaja posjedovati zajednički nacionalni identitet jer se na taj način čuvaju liberalne vrijednosti i održava politička zajednica¹. Antinacionalisti, s druge strane, smatraju da promoviranje zajedničkog nacionalnog identiteta u suočavanju s kulturnom različitosti može dovesti do potrebe za asimilacijom koja se može postići samo opresijom (ako se uopće i može postići)². Naime, broj imigranata i izbjeglica sve više raste, a države u kojima traže smještaj, pristupaju im s nepovjerenjem i odbijanjem. Postavlja se pitanje što je u takvim situacijama sa zajedničkim nacionalnim identitetom imigranata/izbjeglica i onih u čije su se države smjestili. Uzme li se u obzir ideja da ljudi posjeduju osjećaj pripadnosti kada dijele zajednički nacionalni identitet³, čini se potrebnim da se, kako bi se izbjeglo otuđenje, novo stanovništvo socijalno integrira i identificira s postojećim stanovništvom.

U ovome seminarskom radu bit će zastupan osjećaj pripadnosti državnom uređenju nasuprot osjećaja zajedničke pripadnosti. Najprije ćemo objasniti tezu koju zastupaju liberalni nacionalisti. Zatim ćemo prikazati što je dijeljeni nacionalni identitet i kako sa sobom povlači proces asimilacije. Prikazat ćemo asimilaciju i razlike između umjerene i radikalne asimilacije te ćemo pokušati objasniti zašto nijedan oblik nije dobra opcija. Zastupat ćemo ideju da je osjećaj pripadnosti državnom uređenju dovoljan kako bi se novo stanovništvo osjećalo ugodno i prihvaćeno, bez da pri tome s domaćim stanovništvom dijeli sličnosti poput zajedničke povijesti, vjere i sl. Naglasak će biti na izbjeglicama koje se definira kao osobe koje se radi osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili zbog političkog mišljenja ne mogu (ili se zbog straha ne žele) staviti pod zaštitu zemlje čiji su državljani, ili osobe bez državljanstva koje se nalaze izvan zemlje prošlog boravka, a koje se ne mogu (ili se zbog straha ne žele) vratiti u tu državu.⁴ Na kraju ćemo

---

¹ Mason 1999: 261.

² Mason 1999: 261.

³ Mason 1999: 266.

⁴ Lalić Novak i Kraljević 2014: 17.

ukratko ponoviti glavne ideje ovoga rada te ćemo ono izloženo primijeniti na situaciju s izbjeglicama.

Liberalni nacionalisti i dijeljeni nacionalni identitet⁵

Liberalni nacionalisti smatraju da je dijeljeni nacionalni identitet izrazito važan za vrijednosti koje liberali dijele, bilo da se radi o demokraciji, socijalnoj pravdi ili poštovanju individualnih prava.⁶ No, da bi se o dijeljenom nacionalnom identitetu i njegovoj važnosti moglo govoriti, potrebno je definirati što uopće znači da grupa ljudi dijeli nacionalni identitet.

Dvije su oprečne pozicije prisutne kada govorimo o ovom pitanju – subjektivisti i objektivisti. Subjektivisti zastupaju poziciju da je dijeljenje nacionalnog identiteta stvar vjerovanja ljudi da pripadaju zajedno zbog nekog posebnog razloga. Neki od tih razloga mogu biti zajednička kultura, zajednička povijest, jezik ili način života.⁷ S druge strane, objektivisti zastupaju poziciju da ljudi zaista moraju posjedovati distinktivne, zajedničke karakteristike da bi dijelili nacionalni identitet. Neke od tih distinktivnih, zajedničkih karakteristika su također zajednička kultura, zajednička povijest, jezik ili način života.⁸ Subjektivisti daju prigovor objektivistima da miješaju problem što znači da je neka grupa nacija i objašnjenje kako nacija nastaje, a objektivisti subjektivistima daju prigovor kako je nemoguće da grupa ljudi zaista dijeli nacionalni identitet bez da zapravo dijeli išta zajedničko.⁹

Andrew Mason, čiji ćemo stav i mi zauzeti, tvrdi da niti jedan od ovih argumenata nije uvjerljiv. Što znači da grupa sačinjava naciju ne može se definirati općenito, već će ovisiti o kontekstu i određenom cilju. Liberalni nacionalisti zastupaju tezu da je potrebno da građani imaju osjećaj za zajedničku pripadnost¹⁰ kako bi se mogle ostvariti fundamentalne liberalne vrijednosti. Pod osjećajem za zajedničku pripadnost podrazumijeva se vjerovanje da postoji

---

⁵ shared national identity

⁶ Mason 1999: 262.

⁷ Mason 1999: 262.

⁸ Mason 1999: 262.

⁹ Mason 1999: 262-263.

¹⁰ sense of belonging together

neki poseban razlog zbog kojeg bi bili povezani. Takav razlog mora biti nešto drugačije od samog pripadanja istom državnom uređenju.¹¹

Postoje četiri tvrdnje koje govore u prilog tome da je osjećaj za zajedničku pripadnost nužan uvjet za ostvarivanje liberalnih vrijednosti. Prva tvrdnja govori da je dijeljeni nacionalni identitet potreban kako bi građani države izbjegli otuđivanje od svojih političkih institucija. Druga tvrdnja govori da liberalne institucije ne mogu postojati ili nije vjerojatno da postoje stabilne ili trajne bez da građani dijele nacionalni identitet. Zatim, treća tvrdnja govori da je dijeljeni nacionalni identitet preduvjet za postojanje povjerenja koje omogućava kompromis pri sukobu interesa. Zadnja, četvrta tvrdnja, govori da je dijeljeni nacionalni identitet nužan uvjet za politiku općeg dobra i rasprostranjenost potpore za redistribuciju na temelju društvene pravde.¹² Upravo je dijeljenje nacionalnog identiteta ono što daje ljudima osjećaj zajedničke pripadnosti, a taj im osjećaj daje razlog da cijene i sudjeluju u zajedničkom političkom djelovanju. John Stuart Mill smatra da je praktički nemoguće postojanje slobodnih institucija u državi koja je sačinjena od različitih nacionalnosti. Razlog njegova stava jest da zbog postojanja različitih nacionalnosti nema suosjećanja pa tako ne može postojati jedinstveno političko mišljenje koje je potrebno kako bi djelovala predstavnička vlast.¹³ Brian Barry smatra da je osjećaj za zajedničku pripadnost osnova za povjerenje i normalan rad liberalnih institucija.¹⁴

Asimilacija

S obzirom na sve izrečeno u prošlom poglavlju, dijeliti nacionalni identitet značilo bi imati osjećaj za zajedničku pripadnost. Potencijalni problem nastaje u slučaju da je osjećaj za zajedničku pripadnost ugrožen kulturalnom raznolikošću. Prethodno navedene tvrdnje vode k tome da je u takvim slučajevima opravdana asimilacija te bi država trebala pokrenuti politiku asimilacije kako bi osigurala funkcionalnost svojih institucija. Neki liberali kritiziraju liberalne nacionaliste jer smatraju da je politika asimilacije fundamentalno opresivna. Razlog za to da je

---

¹¹ Mason 1999: 263.

¹² Mason 1999: 263.

¹³ Mason 1999: 264.

¹⁴ Mason 1999: 265.

politika asimilacije opresivna jest taj što bi država promicala određenu koncepciju dobra koristeći svoju moć jer pojedinci ne bi mogli samostalno težiti prema toj koncepciji dobra.¹⁵

Mason smatra da je nešto politika asimilacije ako i samo ako takva politika kao svoj cilj ima da članovi neke kulturalne zajednice napuste barem neke svoje prakse i običaje.¹⁶ Ovakvo navedena definicija politike asimilacije nije problematična te se ne može reći da je kao takva nužno opresivna. Čak i liberali koji kritiziraju asimilaciju mogu prihvatiti odbacivanje praksa i običaja koji su nepravedni prema nekim članovima zajednice. Tek kada se ovakva asimilacija proširi te joj cilj postaje više od samog odbacivanja štetnih i nepravednih običaja i praksi, nastaje opasnost opresivne politike asimilacije.

Iz tog razloga Mason razlikuje dvije vrste asimilacije – radikalnu i umjerenu.¹⁷ Radikalna asimilacija kao cilj ima stvoriti zajednicu u kojoj članovi nedominantne kulturne zajednice odbacuju sve svoje distinktivne prakse i običaje. Može se reći da je cilj potkopati važnost tih zajednica. Druga vrsta, umjerena asimilacija, kao cilj ima stvoriti zajednicu u kojoj članovi nedominantne kulturne zajednice odbacuju samo one prakse i običaje koji su nepravedni ili u sukobu s centralnim, javnim običajima i praksama dominantne zajednice.¹⁸ Jedan od primjera umjerene asimilacije može biti praksa sklapanja braka gdje je praksa u zemljama, kao što su Hrvatska ili ostale Europske zemlje, da se brak sklapa između jednog muškarca i jedne žene u nekom trenu. S druge strane, unutar tih zemalja mogu postojati nedominantne zajednice gdje je praksa da je moguće sklopiti brak s više partnera. Tu dolazi do sukoba između dvije prakse te možemo reći da je praksa nedominantne zajednice ili nepravedna (recimo jer diskriminira žene) ili se samo ne poklapa s jednom od centralnih praksi dominantne skupine. Netko tko se zalaže za umjerenu asimilaciju slagao bi se da se ovakve prakse trebaju prekinuti i prihvatiti praksa dominantne zajednice. Umjerena asimilacija se čini blažom od radikalne asimilacije, no u konkretnim slučajevima je bliža ili dalja radikalnoj asimilaciji s

---

¹⁵ Mason 1999: 266.

¹⁶ Mason 1999: 266.

¹⁷ Brian Barry, kada govori o asimilaciji, spominje njezine tri vrste s obzirom na to kako je došlo do njezina nastanka. Prva je ona koja se jednostavno dogodi - nije svjesno provedena niti joj se svjesno odupiralo. Druga je dobrovoljna asimilacija, a pod time se misli na asimilaciju koja je svjestan cilj određene grupe koju druga grupa „odobrava“. Treća vrsta je asimilacija koja se brutalno nameće, a u gotovo cijeloj povijesti je asimilacija i bila takva. (Barry 2006: 89-90). Smatramo da su i tako definirane vrste asimilacija problematične. Pokušavamo ponuditi alternativu za asimilaciju.

¹⁸ Mason 1999: 266.

obzirom na dominantnu kulturu i središnje prakse, kao i na nedominantnu kulturu i njihove običaje i prakse. Umjereni asimilacija može biti dovoljna da bi se stvorili uvjeti za vjerovanje građana koje je prema liberalnim nacionalistima ključno, a to je vjerovanje da pripadaju zajedno.

Obje vrste asimilacija mogu koristiti različita sredstva provedbe. Ta sredstva mogu biti prisilna ili neprisilna i služe kako bi se ostvarili ciljevi svake od asimilacija. Prisilna sredstva mogu uključivati zakone koji zabranjuju da članovi neke zajednice sudjeluju u određenim (svojim) običajima i praksama. Primjer bi mogao biti zakon koji zabranjuje nošenje burki nedominantnoj skupini. Druga vrsta sredstava za provedbu asimilacije su neprisilna, kao što je davanje javnog statusa i poštovanja simbolima i običajima dominantne kulture. Primjer takvog sredstva bio bi obilježavanje katoličkog Božića u Hrvatskoj gdje mu dan poseban status te je dan i slobodan dan. S druge strane, pravoslavni Božić se u Hrvatskoj ne obilježava, nije mu dan javni status, normalan je radni dan, ali zakonski nije donesena zabrana da ga pripadnici nedominantne skupine obilježavaju.

Uzevši ovu razliku u obzir, čini se da su i radikalna i umjereni asimilacija opresivne kada se koriste prisilna sredstva (ukoliko se ne koriste kako bi se zaustavila praksa koja je na neki način nepravedna). Kada se koriste neprisilna sredstva, teže je zaključiti da se radi o opresiji, naročito kada se govori o umjereni asimilaciji. Takve se politike mogu opravdati dijeljenim nacionalnim identitetom te za opravdanje ne trebaju argumentirati da su ispravne na temelju kulturalno specifične koncepcije dobra.

Liberali nisu jedini koji pokušavaju zastupati neadekvatnost i neučinkovitost asimilacijskih politika. Postoje i radikali koji zastupaju politiku različitosti i daju svoje argumente protiv asimilacijskih politika. Jedna od takvih zastupnica jest i Iris Young koja smatra da asimilacija ima opresivne posljedice čak i ako se u obzir uzima umjereni asimilacija i to provedena neprisilnim sredstvima. Prvo, sljepoća na različitost stavlja u nepovoljan položaj grupe čije se iskustvo i kultura razlikuju od privilegirane grupe jer asimilacija uvijek označava ulazak u igru nakon što je ona već počela, kada su standardi i pravila već postavljeni, tj. privilegirane grupe implicitno postavljaju standarde prema kojima će sve biti mjereno. Drugo, sljepoća na različitost održava kulturni imperijalizam. Kod provođenja politike asimilacije, dominantna skupina će sebe smatrati objektivno superiornom skupinom, a njezina će iskustva i stajališta biti shvaćena kao univerzalna, dok će se nedominantna kultura gledati kao manje vrijedna, inferiorna. Treće, kao rezultat kulturalnog imperijalizma i devaluacije skupina koje odstupaju od norme dominantnih, članovi nedominantnih skupina suočeni su s internaliziranim

osjećajem inferiornosti. Zahtjeva se da se nedominantne skupine uklope, a u isto će vrijeme, sve dok grupne razlike postoje, članovi grupe biti obilježeni kao različiti (kao Crnci, kao Židovi, kao homoseksualci itd). Potlačena osoba se u takvoj situaciji nalazi u nerješivoj dilemi: sudjelovati znači prihvatiti i usvojiti identitet koji nije tvoj, isto tako pokušati sudjelovati znači da te drugi, ali i da se ti sam podsjećaš na identitet koji nije tvoj.¹⁹

Socijalna je nejednakost, kako primjećuje Iris Young, nekad bila opravdana zbog crkve i države jer se vjerovalo da ljudi imaju različitu prirodu, a da su neke prirode bolje od ostalih odnosno da su neki rođeni da vladaju, a neki da služe.²⁰ Danas su u društvu prisutni još neki ostaci predrasuda i diskriminacije, ali smo, prema Young, skoro shvatili snove očeva prosvjetiteljstva – razlike između osoba i grupa trebaju biti čisto slučajna stvar, a zahtjeva se društvo u kojem razlike u rasi, spolu, religiji i etnicitetu neće utjecati na ljudska prava i njihove mogućnosti. Ljudi bi trebali biti tretirani kao individualci, a ne članovi grupe, sve bi trebalo biti zasnovano jedino na njihovim individualnim postignućima.²¹

Young se u svom radu poziva na Richarda Wasserstroma („On Racism and Sexism“, 1980a) koji kaže da će pravo nerasističko, neseksističko društvo biti ono u kojem će rasa i spol individualca biti funkcionalno jednaki boji očiju u našem društvu danas, ostaju fiziološke razlike u boji kože ili u genitalijama, ali one ne trebaju imati nikakav značaj za osjećaj identiteta ili pristup drugih prema toj osobi.²²

Asimilacijski ideal, kako to vidi Young, pretpostavlja da jednak društveni status za sve zahtjeva tretiranje svakog prema istim principima i standardima, dok politika različitosti, s druge strane, tvrdi da jednakost kao sudjelovanje i uključenje svih grupa ponekad zahtjeva različit tretman za grupe u nepovoljnom položaju.²³ Na politiku različitosti se nadovezuje i Young te kaže kako je potrebno da društvena politika ponekad da poseban tretman određenim grupama kako bi se unaprijedila društvena pravednost.²⁴

Iako asimilacija može, kako Young smatra, potencijalno imati svoje temelje u ideji da je dominantna kultura superiornija od nedominantnih, ne mora nužno biti tako i ne mora postojati

---

¹⁹ Young 1990: 164-165.

²⁰ Young 1990: 156.

²¹ Young 1990: 157.

²² Young 1990: 158.

²³ Young 1990: 158.

²⁴ Young 1990: 158.

kulturni imperijalizam. Kao što je već ranije navedeno, moguće je važnim smatrati dijeljenje nacionalnog identiteta pa umjerena asimilacija ne treba imati posljedice koje predviđa Young.

No, unatoč ovom prigovoru Young, tj. obrani asimilacije, pitanje i dalje ostaje je li umjerena asimilacija primjenom neprisilnih sredstava nužno nepravedna ili ne. Will Kymlicka zastupa poziciju da su takve politike svejedno nepravedne, barem kada se u obzir uzima autohtono stanovništvo²⁵ (starosjedoci). Ta se njegova pozicija zasniva na važnosti pojedinaca na kulturnu pripadnost, a kulturna struktura za autohtono stanovništvo je dio okolnosti u kojima se ljudi nađu, a ne posljedica njihovih izbora. Upravo ti ljudi koji pripadaju manjinskoj skupini mogu plaćati znatno višu cijenu i doživjeti vrlo nepovoljne uvjete koji dolaze kao rezultat provođenja politike asimilacije. Prema njemu, migranti se nemaju pravo žaliti na ovakav način jer dobrovoljno²⁶, vlastitim izborom napuštaju svoju kulturu i tvore nedominantnu skupinu na drugom području te provođenje asimilacije nad njima nije nepravedno, a nad autohtonim stanovništvu jest jer obitavaju na nekom prostoru dulji period, kroz nekoliko generacija.²⁷

Prigovor njemu, čak i ako uzmemo u obzir ovakvu kulturnu pripadnost, jest sljedeći: djeca imigranata sačinjavaju kulturnu strukturu koju spominje. No, ta djeca koja su dio kulturne strukture nemaju izbora kao njihovi roditelji. Oni također sačinjavaju manjinsku kulturu unutar nekog uređenja. Kao takvi, trebali bi se svrstavati jednako kao i autohtono stanovništvo koje nije imalo izbora i nije napustilo svoju kulturu dobrovoljno te ušlo u drugu.²⁸ Mi bismo ovu kritiku još dodatno proširile, pogotovo kada se u obzir uzimaju izbjeglice, ali smatramo da može stajati i općenito s imigrantima. Kada Kymlicka govori o izboru (bez obzira prevodimo li ga kao svojevoljan, dobrovoljan ili slično), smatramo da griješi pretpostavljajući da su sve opcije izbora jednako ili približno jednako prihvatljive. Uzmemo li izbjeglice koje traže azil i bježe od političkih progona, moguće smrti, mučenja, gladi, ekstremne neimaštine i slično, iako postoji izbor otići ili ostati unutar svoje kulture, ne može se govoriti o dobrovoljnom izboru ili izboru u punom smislu riječi.

Uz sve prigovore koji se daju politici asimilacije (čak i kada se uzima umjerena asimilacija koja se provodi neprisilnim sredstvima), i dalje je moguće tvrditi kako su te politike potrebne za očuvanje dijeljenog nacionalnog identiteta koji omogućava funkcioniranje nekog uređenja

---

²⁵ indigenous people

²⁶ voluntary

²⁷ Mason 1999: 270.

²⁸ Mason 1999: 270.

pa je zato opravdana i cijena takve politike, ma koliko se slagali da je s moralne strane cijena velika i relevantna. Posljedica takve politike može biti smanjenje vrijednosti manjinskih kultura u očima dominantne kulture, ali i kod samih pojedinaca koji su članovi manjine, što može rezultirati nižim samopoštovanjem ili gubitkom nekih stvari koje bi potencijalno obogatile i dominantnu kulturu, ali se gube procesom asimilacije. Upravo se zbog ovakvih razloga mi zalažemo za alternativu koju nudi Mason.

Osjećaj pripadnosti državnom uređenju

Kao što smo naveli na kraju prethodnog poglavlja, Mason nudi alternativu dijeljenom nacionalnom identitetu. Ako pretpostavimo da je dijeljeni nacionalni identitet potreban za uspješno sudjelovanje građana u državi i uspješno funkcioniranje institucija, pretpostavlja se da je potrebna i neka vrsta asimilacije. Najblaža vrsta asimilacije je umjerena, pri čijem se procesu koriste neprisilna sredstva, ali smo pokazale da i takva ima veliku moralnu cijenu koju nismo spremni prihvatiti.

Glavna razlika koju Mason radi u svom argumentu je između osjećaja pripadnosti državnom uređenju i osjećaja zajedničke pripadnosti.²⁹ Prema Masonu, osoba ima osjećaj pripadnosti državnom uređenju ako i samo ako se identificira s većinom većih institucija i nekima od glavnih običaja i praksi te se pri tome osjeća ugodno, kao kod kuće.³⁰ Posljedice takvog osjećaja pripadnosti kod osobe izazivaju da svoj razvoj i dobrostanje povezuje s razvojem institucija. Povezanost s institucijama i praksama te mišljenje da su one vrijedne postiže prirodnu zainteresiranost i sudjelovanje pojedinca u istima. Da bi bile vrijedne za njih, pojedinci moraju moći vidjeti i svoje potrebe u njima. Kako bi sve ovo bilo moguće, važno je da se osoba ne osjeća isključeno ili marginalizirano u odnosu na te institucije i prakse. Za razliku od osjećaja zajedničke pripadnosti, za pripadnost državnom uređenju, ovo je dovoljno te ne treba nikakav dublji razlog, kao što su ranije bila navedena vjerovanja da članovi pripadaju istoj religiji, da dijele istu povijest, materinji jezik, kulturu i slično. To bi značilo da članovi nekog društva mogu smatrati da imaju određenu pripadnost društvenom uređenju i na taj način imati zajedništvo, bez da imaju osjećaj zajedničke pripadnosti zbog nekog dubljeg razloga. Iz toga se

---

²⁹ sense of belonging to a polity i sense of belonging together

³⁰ Mason 1999: 272.

moгу sastaviti dvije hipoteze. Prva hipoteza kaže da je moguće održati liberalno državno uređenje i bez da građani imaju osjećaj zajedničke pripadnosti. Ono što je bitno jest da posjeduju osjećaj pripadnosti državnom uređenju. Druga je hipoteza da čak i kada građani nekog liberalnog uređenja posjeduju osjećaj zajedničke pripadnosti, on nije najvažniji faktor. Najvažniji faktor pri objašnjavanju zašto je neko državno uređenje stabilno je zapravo osjećaj pripadnosti državnom uređenju.³¹

Prvoj se hipotezi može prigovoriti da ne postoji takvo uređenje u kojem postoji osjećaj pripadnosti državnom uređenju bez da ujedno postoji i osjećaj zajedničke pripadnosti ili je takvih uređenja vrlo malo.³² U svakom slučaju je moguće prigovoriti da Hrvatska nije takva te da u njoj postoji vrlo snažan osjećaj zajedničke pripadnosti, a i u mnogo ostalih zemalja unutar Europe. Unatoč tome, druga se hipoteza ne može odbaciti kao obična utopijska spekulacija. Iako bi se dalo raspravljati o tome je li Hrvatska zemlja u kojoj je snažniji osjećaj zajedničke pripadnosti ili osjećaj pripadnosti državnom uređenju, može se reći da postoje uređenja u kojima je osjećaj pripadnosti državnom uređenju bitniji pri objašnjavanju zašto je to uređenje stabilno i dugotrajno. Ako se ne može odbaciti druga hipoteza, ne može se odbaciti niti prva jer postoji kao mogućnost. Hrvatska, kao i neke druge europske zemlje može doći barem do ostvarivanja druge hipoteze, što bi moglo pomoći u slučajevima dolaska migranata, naročito izbjeglica. Ovakvo bi rješenje moglo osigurati da Hrvatska kao i ostale europske zemlje nastavi normalno funkcionirati bez da snosi posljedice asimilacije koje smo naveli u prethodnom poglavlju i sputava nečiju kulturu jer bi postojao osjećaj pripadnosti državnom uređenju kojeg bi mogli dijeliti i članovi dominantne kulture, kao i članovi nedominantne kulture. Mason kao neke od mogućih empirijskih primjera svojim hipotezama navodi SAD, Švicarsku i Belgiju.

Iako se slažemo s Masonovim prijedlogom, liberalni nacionalisti i dalje smatraju da ovakva alternativa ne stoji i da je potreban dijeljeni nacionalni identitet. Oni smatraju da postoje dva problema u Masonovom rješenju. Prvi je pitanje može li osjećaj pripadnosti državnom uređenju sam za sebe biti dovoljan u praksi te može li imati jednake koristi koje se postižu dijeljenim nacionalnim identitetom. Drugo pitanje je može li se takav osjećaj postići u praksi bez dijeljenog nacionalnog identiteta, čak i da pretpostavimo da je takav osjećaj dovoljan u praksi.³³ Drugi se problem zasniva na već ranije spomenutoj tvrdnji da je dijeljeni nacionalni

---

³¹ Mason 1999: 272.

³² Mason 1999: 273.

³³ Mason 1999: 277.

identitet potreban da bi se izbjegla otuđenost u modernom svijetu. Otuđenost bi se izbjegla dijeljenim nacionalnim identitetom jer on nudi neki dublji razlog za građansku suradnju. No, uzmimo primjer grupe ljudi koja ne može zajedno surađivati jer je dio te grupe bio potlačen, a dio grupe je tlačio. Smatraju da su institucije nastale na njihovoj opresiji, ne vjeruju institucijama te se ne identificiraju s njima i praksama. U takvoj situaciji nije problem manjka nacionalnog identiteta već problem narušenih veza. Postojanje razloga da vjerujemo institucijama i cijenimo ih i da nas se ne marginalizira ne garantira da ćemo se s tim institucijama i identificirati te se osjećati ugodno, osjećati kao kod kuće, ali je dovoljno da se to dogodi. S obzirom da je to dovoljno, nije nam nužno potreban dijeljeni nacionalni identitet da se ostvari zajedničko političko djelovanje.³⁴ Kada se ljudi ne identificiraju s institucijama i praksama, ne vjeruju im i osjećaju se otuđeno, često ne smatraju da postoji uloga za njih u tim institucijama pa je manja vjerojatnost za njihovo uključivanje. Tako se može narušiti stabilnost nekog uređenja jer državno uređenje može postati podložno utjecaju vanjskih agresora, a članovi tog uređenja mogu biti podložni kooptiranju s agresorima. No, kada postoji osjećaj pripadnosti državnom uređenju, kada se ljudi identificiraju s institucijama i praksama, kada se osjećaju uključeni, a ne otuđeni, onda im je stalo i što će se s tim institucijama događati. Već smo ranije spomenuli kako vežu vlastiti razvoj uz razvoj institucija, državno uređenje postaje puno stabilnije i nema toliko straha od utjecaja vanjskih agresora. To stvara podlogu za patriotizam koji se ne veže na dijeljeni nacionalni identitet. Smatramo da je takva situacija poželjna uzme li se u obzir dolazak migranata, posebice izbjeglica, više no potencijalno otuđivanje njih kao članova unutar društvenog uređenja zbog dijeljenog nacionalnog identiteta.

Da bi se osjećaj pripadnosti državnom uređenju mogao njegovati i da bi ga građani posjedovali, potreban je angažman države u strukturama kao što su politička i pravna. Dva su načina na koje se tome može pomoći s obzirom na kulturalnu raznolikost. Prvi način je da su različite kulturne grupe zastupljene unutar državnog uređenja pri tijelima odgovornima za donošenje odluka. Kada se to čini, potrebno ih je uključiti kao jednake članove nekog društvenog uređenja. Ne smije ih se uključivati samo kao simbol inkluzije i ne smije ih se uključivati samo kao članove koji reprezentiraju svoju kulturnu zajednicu. Drugi način da se tome doprinese jest da se osigura određena razina samoopredjeljenja kulturnim zajednicama.

---

³⁴ Mason 1999: 277.

Zaključak

Dijeljeni je nacionalni identitet, prema liberalnim nacionalistima, osobito važan za vrijednosti koje dijele liberali. Kada se govori o dijeljenom nacionalnom identitetu, dvije su pozicije koje ga pokušavaju definirati. Subjektivisti smatraju da dijeljenje nacionalnog identiteta predstavlja vjerovanja ljudi kako pripadaju zajedno zbog određenog razloga, dok objektivisti smatraju kako ljudi, da bi dijelili nacionalni identitet, stvarno moraju imati neke zajedničke karakteristike. Andrew Mason smatra da se ne može općenito definirati što to znači da grupa čini naciju, nego će to ovisiti o kontekstu i određenom cilju.

Kulturna raznolikost može ugroziti osjećaj za zajedničku pripadnost pa se zbog toga čini opravdanim provesti politiku asimilacije kako se ne bi narušila funkcionalnost institucija. Prema nekim liberalima je politika asimilacije fundamentalno opresivna – država bi promicala određenu koncepciju dobra služeći se svojom moći jer pojedinci ne bi mogli sami za sebe stremiti prema takvoj koncepciji dobra.

Mason, s obzirom na to da zastupa stav da je nešto politika asimilacije ako i samo ako takva politika traži da članovi određene zajednice odstupe barem od nekih svojih praksa i običaja, razlikuje radikalnu i umjerenu asimilaciju. Radikalna asimilacija teži tome da se stvori zajednica u kojoj će nedominantne kulturne zajednice napustiti baš sve svoje običaje i distinktivne prakse, dok umjerena asimilacija teži tome da se stvori zajednica u kojoj će nedominantne kulturne zajednice napustiti samo one običaje i prakse koje su nepravedne ili spore s centralnim, javnim običajima i praksama dominantne zajednice. I radikalna i umjerena vrsta asimilacija mogu se služiti prisilnim ili neprisilnim sredstvima kako bi ostvarile svoje ciljeve.

Radikali koji zastupaju politiku različitosti, nude određene argumente protiv asimilacijskih politika. Iris Young je jedna od takvih zastupnica, a ona smatra da asimilacija ima opresivne posljedice čak i kad je riječ o umjerenjnoj asimilaciji i to onoj provođenoj neprisilnim sredstvima. Slično, Will Kymlicka smatra da su takve politike svejedno nepravedne, barem u slučaju kada se govori o autohtonom stanovništvu jer je kulturna struktura toga stanovništva dio okolnosti u kojima se oni nađu, a ne posljedica njihovih odabira.

Mason daje alternativu dijeljenom nacionalnom identitetu. On u svom argumentu radi razliku između osjećaja pripadnosti državnom uređenju i osjećaja zajedničke pripadnosti. Prema njemu osoba ima osjećaj pripadnosti državnom uređenju ako i samo ako se poistovjećuje

s većim brojem važnih institucija te s nekim običajima i praksama, a pri tome se osjeća ugodno. Pri tome osobe svoj razvoj i dobro stanje povezuje s razvojem institucija. Za pripadnost državnom uređenju ne treba nikakav dublji razlog odnosno članovi se mogu smatrati pripadnicima određenog društvenog uređenja i na taj način posjedovati zajedništvo.

Države se trebaju angažirati u političkoj i pravnoj strukturi kako bi se mogao očuvati osjećaj pripadnosti državnom uređenju. Uzimajući u obzir kulturnu raznolikost, dva su načina na koji se to može postići. Prvi je način da se osigura zastupljenost različitih kulturnih grupa unutar državnog uređenja kod tijela odgovornih za donošenje odluka. Drugi je način omogućavanje određenih razina samoopredjeljenja kulturnim zajednicama.

Primijeni li se sve što je do sada rečeno na izbjeglice, prvo što možemo uočiti promatrajući naše društvo jest to da im se u većini slučajeva pristupa kao problemu, a ne kao nekoj mogućnosti, potenciji. Druga kultura kao da ugrožava postojeću kulturu i političku stabilnost pa zbog toga često dolazi do primjene politike asimilacije. Od izbjeglica se očekuje prestanak isticanja vlastitih kulturnih posebnosti te prihvaćanje dominantne kulture i vrijednosti koje zastupa autohtono stanovništvo. Ipak, velik dio europskih zemalja kombinira asimilacijski i pluralistički model, a zajedničko im je to što se temelje na multikulturnome modelu.³⁵ Prema pluralističkom modelu, novo bi stanovništvo trebalo prihvatiti temeljne vrijednosti autohtonog stanovništva, ali i istovremeno imati pravo na različitost – prema zakonu su izjednačeni s autohtonim stanovništvom u svim područjima.³⁶

Što se tiče Hrvatske, kako navodi Institut za migracije i narodnosti, slabosti su integracijskih politika u Hrvatskoj „i izostanak ciljane državne potpore za imigrante s ciljem lakšeg pronalaženja zaposlenja, vrlo malo integracijskih mjera za migrantske učenike u hrvatskim školama i isključenost imigranata iz političkog života, tj. uskraćivanje glasačkog prava čak i onima s pravom na stalni boravak“³⁷. Iako je u njoj teže dobiti azil³⁸, pa se integracijske politike ne provode toliko kao u ostalim europskim državama, ipak treba govoriti o mogućim rješenjima kada su u pitanju izbjeglice. Smatramo da je za situaciju s izbjeglicama najbolja opcija onu koju smo zastupale u ovome radu, a to je promicanje osjećaja pripadnosti

---

³⁵ Institut za migracije i narodnosti 2016: 5.

³⁶ Institut za migracije i narodnosti 2016: 5.

³⁷ Institut za migracije i narodnosti 2016: 9.

³⁸ Prema Eurostatovim podacima, Hrvatska se ubraja među zemlje koje odbijaju više od 60% zahtjeva za azil. (*Djeca izbjeglice u školama, brošura: 2.*)

državnom uređenju, bez da se mora provesti politika asimilacije i raditi na osjećaju zajedničke pripadnosti jer već sam osjećaj pripadanja državnom uređenju njima omogućuje zadovoljstvo i ugodu. Dakle, oni s domaćim stanovništvom ne trebaju dijeliti jezik, povijest i ustaljene vrijednosti kako bi se osjećali prihvaćeno, oni to dobivaju već kroz identificiranje s institucijama koje ih uključuju u svoje djelatnosti.

Literatura

1. Barry, B. 2006. Dinamika identiteta: asimilacija, akulturacija i različitost. U: *Kultura i jednakost*. Zagreb: Jesenski i Turk, 75-130.
2. *Djeca izbjeglice u školama, brošura*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja: <https://www.irh.hr/po-kategorijama-sa-sazetkom/brosure/40-djeca-izbjeglice-u-skolama/file> (stranica posjećena: 28. srpnja 2019.).
3. *Integracija migranata u Europskoj uniji s osvrtom na Hrvatsku: strateška polazišta instituta za migracije i narodnosti*. 2016. Institut za migracije i narodnosti: http://www.imin.hr/c/document_library/get_file?uuid=8aa80cd9-f191-4f01-b4cb-a302b8d14a0d&groupId=10156 (stranica posjećena: 28. srpnja 2019.).
4. Lalić Novak, G. i Kraljević, R. 2014. Pojam, vrste i tokovi migracija. U: *Zaštita izbjeglica i ranjivih skupina migranata*. Zagreb: Hrvatski Crveni križ, 16-17.
5. Mason, A. 1999. Political Community, Liberal-Nationalism, and the Ethics of Assimilation. *Ethics* 109 (2): 261-286.
6. Young, I. 1990. Social Movements and the Politics of Difference. U: *Justice and the Politics of Difference*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 156-191.